

нашето неумение да ограничим достатъчно тълсно онзи кръгъ обстоятелства, които поставяме въ връзка съ интересуещото ни следствие като негова причина; съ други думи, ние очертаваме причината доста широко, недостатъчно конкретно въ сравнение съ следствието; ако тя бѣ ограничена, както се следва, по-тълсно, предъ насъ щѣше да изпъкне *еднозначната, неразривната* причина връзка.

И тъй, „свободнитѣ“¹⁾ или промѣнливитѣ причинни връзки не сж нѣщо, което да лежи въ природата на нѣщата и да е въ противоречие съ принципа на напълно еднозначната причинна връзка, а само резултатъ на нѣкакво взаимно несъответствие между ония понятия, които ние съпоставяме едно на друго като причина и следствие. При все това, при научното монотетическо работене трѣбва непременно да се съобразяваме съ такива постоянни *свободни* причинни връзки, защото далечъ не винаги нашитѣ познания сж достатъчни, за да можемъ, ограничавайки по-тълсно причината или следствието, да минемъ отъ свободната къмъ неразривната причинна връзка. И нашиятъ наученъ интересъ винаги и навсѣкжде дири зависимостта между явленията, които не могатъ да бждатъ турени въ еднозначна връзка.

Съ какво се задоволява въ такъвъ случай нашиятъ наученъ интересъ? Простото констатиране присѣствието (наличността) на свободна причинна връзка е недостатъчно. Тази връзка, бидейки свободна, може да бжде *повече или по-малко тълсна, повече или по-малко далечна* отъ *неразривната* връзка. Явлението В, следващо явлението А, не е неизбѣжно, то може да го последва съ *по-голяма* или съ *по-малка* вѣроятностъ. Тълсно тази степенъ на тълсотата на свободната причинна връзка, измѣряна съ вѣроятността да настѣпи явлението, което се разглежда като следствие, при наличността на друго явление, което се разглежда като причина, — тълсно тя е и онова, което ни интересува въ такива случаи.

Но и това не стига: ние се интересуваме, по-нататкъ, дали вѣроятността да настѣпи явлението В не се *увеличавя* (или не се *намалыва*) отъ това, че явлението А се е проявило; съ други думи, ние сравняваме вѣроятността за настѣпане на явлението В при присѣствието и при отсъствието на явлението А. И ако присѣствието на явлението А измѣнява вѣроятността за настѣпане на явлението В, ние казваме, че е налице една специфическа „сводна“ (колективна) или „стохастическа“ зависимостъ между явленията А и В.

Върху самитѣ понятия „вѣроятностъ“ и „стохастическа зависимостъ“ по-подробно ще се занимаемъ въ по-нататъшното изложение. Тукъ — за уясняване ролята на статистическия методъ въ номотетическото познание — е

важно да отбележимъ само това обстоятелство, че вѣроятноститѣ на явленията, върху които споредъ гореказаното често пжти се отправя нашиятъ интересъ при научно-номотетическото изследване, сж много рѣдко достъпни като такива на нашето непосредствено наблюдение и изчисление. Доколко дадено явление е вѣроятно, ние можемъ да сждимъ — споредъ правилото въ емпирическата научна работа — по това, *до колко често* то се появява, т. е. за вѣроятността на явлението можемъ да сждимъ само по емпирически наблюдаваната негова относителна глжстота (честота)²⁾. Обаче наблюдението на относителнитѣ честоти на явленията трѣбва безъ друго да бжде само *масово* наблюдение, т. е. то предполага групуването на наблюдаванитѣ единични случаи въ цѣли маси (съвокупности) и кратка характеристика на тѣзи съвокупности отъ гледище на относителната глжстота на едни или други явления въ тѣхъ, при което, колкото по-голѣми (по-многобройни) сж тѣзи съвокупности, толкова по-достоверно е нашето умозаклучение относно вѣроятността отъ гледище на глжстотата. Това е достатъчно, за да се разбере, защо изследването на „свободнитѣ“ причинни връзки се прелива въ статистически форми (въ формиитѣ на сборни характеристики на масови явления). По-подробно ще бжде обяснено това въ следнитѣ глави.³⁾

¹⁾ Може да се питае, не е ли честотата на явлението като такава (а не нѣкаква извънъ емпирическа вѣроятностъ), не е ли тълсно тази честота оня предметъ, който интересува статистика? Че това не е така, можемъ да се убедимъ отъ следния простъ примѣръ. Да предположимъ, че ни сж представени данни за честотата на злополукитѣ на работницитѣ въ една предачна фабрика и въ една металолѣярна (да речемъ, че въ едната и другата има по 100 работници) и да допуснемъ, че презъ отчетния месецъ въ първата и да допуснемъ, а въ втората една. Ще твърдимъ ли, основавайки се на тази разлика въ честотата на злополукитѣ, че опасността при работата въ предачната фабрика е по-голяма отъ тази въ металолѣярната? Безъ съмнение не, защото статистическиятъ материалъ за такива заключения е съвсемъ недостатъченъ и констатираната разлика въ броя на злополукитѣ може да бжде чисто случайна. Ние ще се погржимъ да разширимъ наблюдението си и само когато разполагаме съ данни за по-голѣмъ брой работници, тогава ще си направимъ надлежното заключение. И ние ще се убедимъ безъ друго, че честотата на злополукитѣ въ металургическата индустрия е по-голяма, отколкото въ предачната, и ще заключаемъ, че опасността за труда, т. е. вѣроятността за злополука въ първата е по-голяма, отколкото въ втората. А това значи, че статистикитѣ не се задоволява и не може да се задоволи съ емпирическата честота на явленията, а трѣбва да се интересува и фактически се интересува отъ лежащата въ основата ѣ вѣроятностъ на явлението, която именно ни дава правилнѣт, освободенъ отъ случайности, изразъ на условията, въ които се е проявило даденото явление.

²⁾ Трѣбва още да се отбележи, че за проникването на статистическия методъ въ номотетическото изследване, освенъ интересътъ къмъ свободнитѣ причинни връзки, е послужилъ до нѣжде сжщо тѣй и интересътъ къмъ измѣнливитѣ черти въ научната (особено естествено-научната) систематика. Систематиката е томе областъ на номотетическото изучаване, която цели да открие общото въ явленията, само че тукъ това общо не се състои въ общитѣ причинни връзки между явленията, а въ нѣкои общи черти на предметитѣ като такива. Тѣзи общи черти се изразяватъ (фикси-

¹⁾ Тѣй гласи първоначалниятъ терминъ на А. А. Чупрова, допринесълъ извънредно много за изясняване логическата природа на тѣзи връзки. Въ последно време почва да се употребява терминътъ *стохастическа връзка*, отъ гръцкия глаголъ *стохастис* — града предположения.